

СПОРТИВНИЙ СПІР: ПОНЯТТЯ І КЛАСИФІКАЦІЯ

Оксана ЗАЛІЗКО,

аспірант кафедри цивільного права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена одному з ключових аспектів спортивного права – спортивним спорам. Проаналізовані наукові підходи до поняття «спортивні спори» та їх класифікації. Здійснено розмежування категорій «спортивний спір» і «спортивний конфлікт». Запропоновано власне визначення поняття «спортивний спір».

Ключові слова: спорт, спір, спортивний спір, спортивний конфлікт, класифікація спортивних спорів.

SPORTS DISPUTE: CONCEPT AND CLASSIFICATION

Oksana ZALIZKO,

Postgraduate Student at the Department of Civil Law
of Taras Shevchenko National University of Kyiv

SUMMARY

The paper addresses the essence to one of the key aspects of sports law – sports disputes. Scientific approaches to the concept of “sports disputes” and their classification has been analyzed. The distinction between the categories “sports dispute” and “sports conflict” was made. Author's definition of the concept of “sports dispute” has been highlighted.

Key words: sport, dispute, sports dispute, sports conflict, classification of sports disputes.

Постановка проблеми. Спорт, особливо професійний, не може існувати без спорів – спорів між спортсменами і тренерами, спортивними організаціями, посередниками тощо.

Актуальність теми дослідження. Нині першочерговими стали спори, пов'язані з чесною грою, об'єктивним суддівством, боротьбою з допінгом. У контексті цього постає питання про правильний вибір юрисдикційного органу та процедури розгляду й вирішення спору. Але перед цим необхідно визначити природу спортивного спору і класифікувати його.

Стан дослідження. Вивченням спортивних спорів займалися такі вчені, як С.В. Алексеев, А.М. Бриллиантова, Джеймс Нафзігер, К.В. Погосян, Р. Макларен, Кен Фостер, О.О. Шевченко та інші. Водночас особливості правової природи спортивних спорів зумовлюють потребу в нових дослідженнях як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Метою й завданням статті є визначення поняття і класифікація спортивних спорів.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» не містить визначення спортивного спору. Це визначення можна зустріти, зокрема, в ст. 48 Закону Республіки Білорусь «Про фізичну культуру і спорт». Відповідно до зазначеної статті, спортивний спір – це конфлікт суб'єктів фізичної культури і спорту з приводу взаємних прав та обов'язків у сфері спорту, а також їх розбіжності, що виникають з відносин, які хоча й не є відносинами у сфері спорту, але впливають на права й обов'язки осіб як суб'єктів фізичної культури і спорту [6]. Тобто спортивний спір, за законодавством Республіки Білорусь, визначається водночас і через категорію «конфлікт», і через категорію «розбіжності», що, на наш погляд, є не досить коректно. Дійсно, як конфлікт, так і спір виникають у силу того, що в суб'єктів спортивної діяльності (професійних спортсменів, фізкультурно-спортивних організацій, тренерів, посередників тощо) немає єдності в питаннях на-

лежного здійснення прав та обов'язків. Проте в разі виникнення конфлікту сторони можуть самостійно врегулювати його. Якщо ж конфліктуючі сторони не можуть самостійно мирним шляхом врегулювати свої відносини, то конфлікт переростає в правовий спір, який буде вирішуватись компетентним органом. Тобто мова йде про різний механізм врегулювання спірної ситуації.

У юридичній літературі більшість науковців визначає спортивний спір саме через категорію «розбіжності». Так, С.В. Алексеев розглядає спортивний спір як різноманітні за своїм змістом неврегульовані розбіжності суб'єктів у сфері спортивних відносин з приводу прав та обов'язків, перенесені в юрисдикційний орган (або з урахуванням специфіки спортивних конфліктів такі, що вирішуються в альтернативному порядку) [3, с. 42, 43]. К.В. Погосян зазначає, що спортивні спори – це розбіжності суб'єктів, які беруть участь у спортивних відносинах, з приводу взаємних прав та обов'язків, а також їхні розбіжності, що виникають з відносин, які хоча й не є спортивними, але впливають на права й обов'язки спортсменів як суб'єктів спортивних відносин [7, с. 29]. Її визначення досить схоже на визначення, закріплене в законодавстві Республіки Білорусь. Проте вона визначає спортивний спір через одну категорію – «розбіжності», тим самим унеможливує виникнення подвійного тлумачення цього поняття.

Для більш глибокого розуміння сутності спортивних спорів важливо виявити особливості, що відрізняють їх від інших спорів. Одним із перших, хто виділив їх, є канадський учений Р. Макларен (R. McLaren). Зокрема, як специфічні особливості спортивних спорів він визначив такі [2, с. 2–3]:

1) зв'язок багато в чому не з питаннями права, а з технічними фактами, у зв'язку з чим під час вирішення спортивних спорів необхідні знання в цій галузі, які часто відсутні в традиційних судах;

2) потреба в швидкому розв'язанні;

3) породження конфлікту юрисдикції і колізії законів унаслідок міжнародного характеру спорту. Так, контракти

між іноземними сторонами можуть породжувати культурні бар'єри, спори щодо юрисдикції та права;

4) необхідність забезпечення конфіденційності (особливо в допінгових спорах).

На думку К.В. Погосян [7, с. 30], необхідно говорити про такі ознаки спортивних спорів:

1) спортивні відносини опосередковуються нормами різних галузей права;

2) специфічний суб'єктний склад;

3) неможливість єдиної класифікації.

Наведені підходи щодо особливостей свідчать про те, що вчені досліджують категорію «спортивний спір» у різних площинах.

На нашу думку, до особливостей спортивних спорів варто зарахувати такі:

- особливе коло учасників спору (спортсмени, тренери, посередники, клуби, спортивні федерації тощо);

- предмет спору (права й обов'язки суб'єктів спорту в процесі підготовки й участі в змаганнях);

- спори впливають зі статутів, правил, регламентів та інших документів спортивних організацій;

- такі спори розглядаються передусім у спеціалізованих органах спортивного правосуддя – різного роду контрольно-дисциплінарних комітетах (комісіях) тощо, при спортивних організаціях і спеціалізованих спортивних арбітражах.

З метою більш чіткої ідентифікації спортивних спорів, визначення змісту прав та обов'язків сторін і допустимих способів захисту їхніх прав та інтересів необхідно здійснити класифікацію спортивних спорів.

С.А. Іщенко типологізує спортивні суперечки на такі групи:

• технічні спори – це спори, пов'язані із застосуванням технічних правил у спорті;

• адміністративні спори – спори, що виникають між спортсменами, клубами, федераціями про допуск на змагання, про перехід гравця з клубу в клуб;

• дисциплінарні спори – впливають із попередніх, але за своєю значимістю перевершують перші, наприклад, апеляція спортсмена клубу чи федерації у зв'язку з винесенням йому санкціями за той чи інший проступок;

• економічні спори – виникають між спортивними клубами, федераціями, організаціями або окремими особами, зокрема, щодо відшкодування збитків у разі отримання травми гравцем, у разі невиконання контракту або спонсорських зобов'язань;

• міжорганізаційні спори – це спори між спортивними організаціями, федераціями, клубами, наприклад, між МОК і НОК [5, с. 78–80].

Варто також звернути увагу на класифікацію, запропоновану А.М. Бриллиантовою. Так, дослідниця за критерієм предмета спору виділяє:

• спори, що стосуються виключно комерційної сторони правовідносин у галузі спорту;

• спори між спортсменами і спортивними організаціями, пов'язані з питаннями найму та працевлаштування спортсменів;

• спори між спортивними організаціями щодо розподілу між ними функцій і повноважень;

• спори з приводу дисциплінарних санкцій, що застосовуються спортивними організаціями до своїх членів та учасників – індивідуальних і колективних [4].

Не погоджуючись із такою позицією, К.В. Погосян, зазначає, що така класифікація має спеціальний характер і не передбачає диференціацію спортивних спорів залежно від правового становища, яке займає спортсмен у кожному конкретному правовідношенні. У зв'язку з цим науковець будує свою класифікацію за трьома критеріями: 1) залежно

від статусу спортсмена: спори за участю спортсменів-професіоналів і спори за участю спортсменів-любителів; 2) залежно від рівня їх виникнення: міжнародні й національні [8, с. 14]; 3) залежно від правового становища спортсмена: загальні (спортсмени виступають як суб'єкти сімейних, земельних, споживчих правовідносин, а спори за їхньою участю розглядаються з дотриманням загальних правил підвідомчості й підсудності в рамках системи судів загальної юрисдикції) та спеціальні (спортсмени виступають як суб'єкти спортивних відносин, а спори виникають у процесі підготовки спортсмена до спортивних змагань та участі в них, а також участі юридичних осіб у діяльності, пов'язаній з організацією та проведенням спортивних змагань на національному й міжнародному рівнях).

Спеціальні К.В. Погосян диференціює за характером спорів так:

1) спори, що стосуються майнових прав та інтересів суб'єктів спортивної діяльності, в тому числі пов'язані з визначенням статусу й порядком переходів (трансферів) спортсменів (гравців), спори, що впливають з агентської діяльності, й інші майнові спори, зокрема щодо компенсації або відшкодування збитків у разі отримання травми гравцем;

2) спори, пов'язані з оскарженням дій і рішень фізкультурно-спортивних організацій будь-яких організаційно-правових форм і форм власності, а також усіх інших організацій, що здійснюють діяльність у галузі спорту;

3) спори між спортсменами і спортивними організаціями, що впливають із трудових відносин;

4) спори, пов'язані із застосуванням спортсменами заборонених речовин і препаратів (допінгу);

5) спори, пов'язані з громадянством, – це спори щодо того, чи має право той або інший спортсмен виступати за збірну команду тієї чи іншої країни;

6) спори про неправомірне суддівство;

7) спори, пов'язані з питаннями дискримінації у сфері спорту: статеві дискримінація, інші форми дискримінації;

8) спори, пов'язані із захистом порушених чи оскаржених прав інтелектуальної власності в спортивному середовищі [7, с. 32].

На наш погляд, виділення групи загальних спорів є безпідставним, оскільки: 1) наявність в особі статусу спортсмена не робить спори з його участю спортивними, оскільки вони не виникають із тренувально-змагальної діяльності; 2) якщо спортсмени виступають як суб'єкти сімейних, земельних та інших правовідносин, то, відповідно, на них буде поширюватись законодавство відповідних галузей права (а не спортивне законодавство), а спори з їхньою участю розглядатимуться з дотриманням загальних правил підвідомчості й підсудності в рамках системи судів загальної юрисдикції, а не в органах спортивного правосуддя.

У цьому контексті варто зазначити, що, відповідно до Кодексу Спортивного арбітражного суду (далі – CAS), CAS формує колегії, які вирішують спори, що виникають у сфері спорту, шляхом арбітражного розгляду та/або медіації, можуть стосуватися справ спортивного, фінансового або іншого характеру, є дотичним до спортивної діяльності або розвитку спорту й можуть включати в більш широкому сенсі будь-яку діяльність чи справу, яка стосується спорту або пов'язана з ним. Тобто сам Кодекс поділяє спори в цій сфері на безпосередньо спортивні спори та спори, які пов'язані зі спортом.

Луїз Рейлі зазначає, що близько 45% справ в арбітражі становлять футбольні спори, ще 30% – допінгові справи, решту 25% становлять справи щодо комерційних договорів, проведення чемпіонатів, скарги на висновки про договірні матчі й корупцію тощо [1].

Аналіз наукових концепцій дає змогу дійти висновку, що спори в цій сфері надзвичайно різноманітні за своєю природою, від безпосередньо спортивних до тих, які побічно пов'язані зі спортом. У зв'язку з цим спортивні спори можна ділити за такими критеріями:

1. За суб'єктом складом: спори між фізичними особами (спортсменами, тренерами, агентами тощо), між фізичними та юридичними особами (наприклад, спортсменом і спортивним клубом, спортсменом і відповідною федерацією тощо); між юридичними особами (спортивним клубом і федерацією тощо) як суб'єктами спортивних відносин.

2. За предметом: комерційні й дисциплінарні спори. Комерційними є спори, які виникають між спортсменами та посередниками, клубами, тренерами з трудових, посередницьких договорів; трансферу спортсменів, щодо компенсації або відшкодування збитків у разі отримання травми гравцем тощо. Дисциплінарні спори ж стосуються питань допінгу, договірних матчів і будь-яких нечесних змагань, неправомірного суддівства, допуску до змагань, порушення правил змагань, порушення правил етики та чесної гри, оскарження дій і рішень фізкультурно-спортивних організацій тощо.

Довгий час практика йшла шляхом, що комерційні спори CAS розглядав як суд першої інстанції, а дисциплінарні зазвичай потрапляли в арбітраж після того, як їх розглянула попередня інстанція. У сфері футболу все змінилося з прийняттям циркуляра ФІФА від 21 липня 2011 року № 1270, яким унесені зміни до ст. 64 Дисциплінарного регламенту. Згідно з поправками, Дисциплінарний комітет ФІФА не буде виконувати рішення CAS, якщо до звернення в CAS сторони не розглянули цей спір у юрисдикційному органі ФІФА або національній федерації футболу. Цими поправками ФІФА відреагувала на ситуацію, за якої все більше й більше суб'єктів футболу з різних причин (тривалість розгляду спорів ФІФА, професіоналізм арбітрів CAS тощо) почали включати в договори арбітражне застереження про розгляд справ у CAS як суді першої інстанції. Отже, ФІФА повернула собі монополію в цій сфері.

3. За спрямуванням: 1) спори, що виникають під час підготовки спортсмена до спортивних заходів (спори спортсменів з їхніми клубами, спори, пов'язані з переходами (трансферами) спортсменів (гравців), тощо); 2) спори з приводу організації та проведення змагань (допуск (доступ) учасників до спортивних змагань; допінг-контроль спортсменів у ході змагань, порушення правил змагань, порушення правил етики та чесної гри тощо).

Висновки. Під спортивними спорами необхідно розуміти розбіжності, які виникають між суб'єктами спортивних відносин у процесі підготовки й участі в змаганнях. Аналіз сучасних підходів до класифікації спортивних спорів дає змогу виділити такі критерії їх поділу: за суб'єктом складом: 1) спори між фізичними особами, між фізичними

та юридичними особами й між юридичними особами як суб'єктами спортивних відносин; 2) за предметом: комерційні й дисциплінарні спори; 3) за спрямуванням: спори, що виникають під час підготовки спортсмена до спортивних заходів, і спори з приводу організації та проведення змагань.

Безумовно, запропонована класифікація спортивних спорів не має вичерпного характеру. Однак кожна з них має практичне значення, яке полягає в тому, що існує зв'язок між правильною класифікацією спортивних спорів і вибором адекватної форми правового захисту суб'єктів спортивної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Louise Reilly, Introduction to the Court of Arbitration for Sport (CAS) & the Role of National Courts in International Sports Disputes, AnSymposium, 2012 J. Disp. Resol. P. 69–70.
2. McLaren R. A New Order: Athletes' Rights and the Court of Arbitration at the Olympic Games. *Olympika: The International Journal of Olympic Studies*. 1998. Vol. VII. P. 1–24.
3. Алексеев С.В. Спортивное право России: учебник / под ред. П.В. Крашенинникова. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2012. 1055 с.
4. Бриллиантова А.М. Спортивный арбитраж как способ рассмотрения споров в области спорта (сравнительно-правовой аспект). Теория и практика физической культуры. 2004. № 6. URL: <http://lib.sportedu.ru/Press/TPFK/2004n6/p21-25.htm>.
5. Ищенко С.А. Правовая характеристика и система спортивных арбитражных судов (CAS) в международном спортивном движении. *Государство и право*. 2002. № 12. С. 78–80.
6. О физической культуре и спорте: Закон Респ. Беларусь от 4 янв. 2014 г. № 125-З. ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. Минск, 2016.
7. Погосян Е.В. Формы разрешения спортивных споров: монография. Москва: Wolters Kluwer Russia, 2011. 104 с.
8. Погосян Е.В. Формы разрешения спортивных споров: сравнительно-правовой аспект: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.15 / Урал. гос. юрид. акад. Екатеринбург, 2009. 22 с.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Залізо Оксана Миколаївна – аспірант кафедри цивільного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Zalizko Oksana Mykolaivna – Postgraduate Student at the Department of civil law of Taras Shevchenko National University of Kyiv

oksanazal10@gmail.com